

HÍRLAPOK–FÖLYÓIRATOK

Hírlapok 2000-ben

Bevezetés

Arra a kérdésre, hogy mit hoz a lapkiadásnak a jövő, a válasz attól függ, hogy milyen országról van szó, milyen lesz annak társadalma, milyen típusú hírlapokra vonatkozik. Ehhez még hozzá kell tenni: milyenek lesznek az előállítás technikai feltételei és milyen a gazdaságosságuk.

2000 annyira van tőlünk, mint amennyire a 60-as évek mögöttünk. Volt-e vajon a hírlapok vonatkozásában igazán jelentős változás ebben az elmúlt periódusban? A válasz: nem. Mindössze három területen lehet ilyesmiről beszámolni, ezek a 80-as évekre is irányt jeleznek:

a nagyalakú, tömeges terjesztésű lapok kis méretet vettek fel, sőt egyetlen új lap sem indult nagy alakban. Ennek oka a költségek növekedése;

az egyes lapok növekvő számban a terjesztés végső céljához közel, decentralizáltan, faksimile előállításban készülnek. A rövidebb nyomási idő és a rövidebb elosztási út olcsóbb, mint a centralizált előállítási és terjesztési forma;

a lapok előállításában nő a számítógépek használata. A hardware költségek erősen csökkennek, a software javulásai akkumulálódnak. A számítógép pontos, míg az emberi munkaerő, miközben egyre többre kerül, korántsem az.

Társadalmi problémák

Nem lehet a hírlapok jövőjét csak a technikai fejlődés szempontjából vizsgálni. Először azt a társadalmat kell szemügyre venni, amelyben megjelennek. Sok országban – Angliában különösen – a társadalmi problémák megoldása a kollektív tehetetlenség miatt nehéz, és ez behatárolja a technikai fejlődést is. Itt olyan társadalmakról van szó, amelyek intézményei – kormányhivatalai, állami és magán vállalatok, szakszervezetei – inkább védik régi funkcióikat, mintsem hogy alkalmazkodnának az új követelményekhez. Az ilyen intézményekből egyre kevesebb a társadalom haszna. A társadalmat mozgató gazdasági erőknek a változásokhoz alkalmazkodó intézményekre, köztük ilyen lapkiadókra is, van szükségük.

A hírlap mint az információs ipar része

Egyre többen érzik, hogy a lapkiadás az információs üzlet része. Ezt a lapokat finanszírozóknak és irányítóknak, az újságipar dolgozóinak egyaránt és visszavonhatatlanul fel kell ismerniük. Maga az információs ipar is gyorsan változik, mivel kapcsolata szoros az igen gyorsan fejlődő kommunikációs iparral. A jövőben valószínűleg megfordul a helyzet, és az információs ipar lesz az ösztökélő erő. Éppen ezért a hírlapok jövője mindenütt attól függ, hogy kiadóik minden szinten felismerik-e a tényt: a szüntelen változásokat átélő információs iparhoz tartoznak.

A *Financial Times* példája

A *Financial Times* irányítói felismerték a jelenlegi helyzetben rejlő veszélyt. Új technikai fejlesztő osztályt hoztak létre; az itt dolgozók korábbi szakmai gyakorlatát nem vették figyelembe: a régi szedőkkel szerkesztést gyakoroltattak, hivatalnokok az eladásban és a marketingben szereztek gyakorlatot. Egyre többen hagyják el a maguk külön foglalkozási kategóriáit, és kériek át magukat az egyesített technikai osztályra. Ezt a politikát a szakszervezetek is jóvá hagyják.

A jövő

Az információátvitel és -befogadás folyamatában az újságforma alapvető. Nehéz elképzelni, hogy meglennénk nélküle. A nyomtatott szó, az iskolázottabbak számára főleg, valahogy autentikusabb, megbízhatóbb. És a magasabb iskolát végzettek száma töretlenül növekszik.

Különbséget kell tenni a tágabb értelemben vett információközlő lapok (ideértve az oktatás lapjait is) és az elsősorban szórakoztató jellegű lapok között. Ez utóbbiak a növekvő költségek és a tv közé szorulva örlődnek; a viewdata típusú szolgáltatások bevezetése és olcsóbbodása is őket terheli. Csak a szakosodott magazinok vehetik fel e kihívásokkal a versenyt. Külön nehézség a hirdetések csökkenése.

A tágabb értelemben vett információközlő – és egyben az információs ipar szempontjából fontosnak bizonyuló – lapokra 20 év múlva a következő piaci szempontok lesznek hatással:

a fő követelmény a megbízható üzleti információ lesz a döntéshozatal folyamatához;

egyre többen vesznek részt a döntéshozatalban, és ezért egyre több helyen lesz szükség ugyanarra az információra;

legtöbbjük sok időt fog tölteni információk olvasásával, csak azért, hogy meggyőződjék róla: semmit sem kell tennie;

a megbízható, megfelelően összeállított információ, összhangban az intézmények döntési folyamataival, sok pénzt megér.

A fogyasztó információs kíváncsiságainak spektrumában az ezredfordulón a kereskedelmi lap a fentiek ellenére is csak egy színfolt lesz, hiszen a használó elektronikus információs rendszerekkel, kiértékelt információkkal ugyancsak rendelkezni fog.

A lapkiadás sikerének kulcsa a nyers adatok értékelésének minőségében lesz. A vásárló értékeléseket vesz meg, amelyeknek fel kell hívniuk a figyelmet a trendekre, a problémákra, a lehetőségekre. Épp ezért az információt közreadók nagyobb hangsúlyt helyeznek majd a szerzői jogi kérdésekre.

A *Financial Times* így látja a jövőt, és nem hiszi, hogy a veszteségek között lesz, mert nem tekinti magát hagyományos lapkiadónak, hanem az információs ipar integráns és mind jelentősebb részének.

/DUKES, J.: The future of the newspaper in the year 2000 = Journal of Information Science, 1. köt. 1. sz. 1980. p. 351-354./

(Faragó Lászlóné)

Az elektronikus folyóiratkiadás új kísérleti programja

Még messze van az az idő, amikor a tudományos vagy műszaki közleményeket publikáló folyóiratokat számítógéppel, elektronikusan állítják elő, beleértve a kéziratok elkészítését, a lektorálási és szerkesztési műveleteket is.

Az elektronikus publikálás fejlesztését a British Library 256 ezer fonttal támogatott kísérletsorozata azonban már most próbálja elősegíteni. Ehhez egy Birminghamban működő egyetemi központ számítógépét veszik igénybe. A kísérletben Nagy-Britannia különböző egyetemeinek 35-40 munkatársa vesz részt. Számukra a birminghami géppel telefonnal összekapcsolható terminálokat állítottak be.

A két évig tartó kísérleti programot *B. Shackel* professzor szervezi. A program ideje alatt minden közreműködő két-két kéziratot ad be közzététel céljából. A kéziratokat a számítógépes-terminálos rendszer útján juttatják el az „elektronikus folyóirat” szerkesztőjének. A szakmai lektorok is a kísérleti csoport tagjai. Ha egy újonnan beküldött „kézirat” vár lektorálásra, termináljukon erre figyelmeztető üzenet jelenik meg. A rendszerben dolgozó többi munkatárs csak a cikk elfogadása után értesül az új cikk belépéséről, addig csak a szerző, a lektor és a szerkesztő tud róla.

A brit kísérlet nem az első ilyen próbálkozás. Az Egyesült Államokban végzett korábbi hasonló kísérlet azonban kudarcra végződött. Ennek az oka az volt, hogy a résztvevők a számítógépes rendszer használatát nehézkesnek és időt rablónak tartották. A program végeztével egyetlen cikket sem publikáltak a kísérleti „folyóiratban”.

Shackel professzor nagyon bízik az új kísérlet sikerében, amelyet úgy terveztek, hogy az amerikai kísérletnél sokkal nagyobb rugalmasságot biztosítson a résztvevőknek. Ezért pl. nem szabad a kézirat megírásának, a lektorálásnak és a szerkesztésnek valamennyi műveletét közvetlenül a számítógépes rendszerben végezni, s mód van a kéziratok különféle változatokban való bejuttatására, közöttük a hagyományos, géppel írt kézirat beküldésére is. A lektorok is választhatnak a nyomtatott forma és a terminálon megjelenített szöveg olvasása között.

A folyóiratcikkekén kívül lehetőség van tudományos és műszaki híryanag, rövid közlemények, annotált referátumok vagy konferencia-anyagok elektronikus publikálására is. *Shackel* professzor bízik abban, hogy a szerzők, a lektorok és a szerkesztők között jobb együttműködés fog kialakulni a számítógépes kommunikáció segítségével.

/REDFEARN, J.: Electronic publishing – Keyboard papers = Nature, 287. köt. 1980. szept. 25. p. 266-267./

(Roboz Péter)

Fizikai folyóiratok avulásának vizsgálata

Az állománygyarapítás és selejtezés, valamint a dokumentumok növekvő mennyisége az irodalom avulásának pontos vizsgálatát követeli meg. Ebből a felismerésből kiindulva végzett ilyen irányú felmérést a *Bolgár Tudományos Akadémia Tudományos Tájékoztatási Központja*.